

Gemeente Apeldoorn
Raadswerkgroep Windenergie / Gemeenteraad
Postbus 9033,
7300 ES APELDOORN
windenergie@apeldoorn.nl

Klarenbeek, 15 september 2017.

Betreft: Inspraakreactie rapportage windenergie

Geachte raadsleden,

Op 20 / 28 juni 2017 is het "feitenonderzoek windenergie Apeldoorn" gepresenteerd. Wij spreken allereerst onze waardering uit voor de grote inspanningen die de raadswerkgroep geleverd heeft voor de totstandkoming van het rapport. Naar aanleiding van het rapport zijn onder andere door het Actiecomité BBB – Windmolens NEE! vragen gesteld en zijn deze vragen (deels) door en / of in opdracht van de raadswerkgroep beantwoord. In de zomerperiode is de gelegenheid gesteld tot het inbrengen van nadere (inspraak)reacties. Hierna is de raad aan zet om over windenergie in Apeldoorn basisbeslissingen te nemen. Deze brief is bedoeld als inspraakreactie ter visievorming voor de raad met het oog op een weloverwogen besluitvorming door de raad.

Kernboodschap en inleiding

Het Actiecomité is van opvatting dat een essentiële randvoorwaarde voor windenergie in Apeldoorn is dat voor alle woningen een toereikende afstandszonering in acht wordt genomen van tenminste 400 meter of ruimer, afhankelijk van de tiphoogte van beoogde windmolens. Dit is min of meer in overeenstemming met model B uit het feitenonderzoek. Behalve dan dat model B voor een geluidszone uitgaat van een vaste afstand van 500 meter en verder geen rekening houdt met een variatie in tiphoogtes.

Op onderdelen van het feitenonderzoek constateren wij dat het rapport niet een toegerust afwegingskader weergeeft om het voor de raad mogelijk te maken om een afgewogen richting te kiezen.

Hieronder lichten wij onze visie toe.

Wij gaan daarbij in op het maatschappelijk nut van windenergie en milieunormering. Vervolgens gaan wij in op het begrip milieuzonering en onderbouwen wij waarom milieuzonering zo'n belangrijk ruimtelijk instrument is om –lokale- milieuproblemen te voorkomen. Dit spitsen wij met name toe op het aan windmolens verbonden aspect van mogelijke geluidshinder. Dit aspect belichten wij ook in relatie tot de provinciale bevoegdheid omtrent het ruimtelijk faciliteren van windmolens. Wij duiden verder in hoofdlijnen in welke opzichten het rapport van het feitenonderzoek het risico loopt om voor de raad een te rooskleurig beeld te geven wat betreft te verwachten geluidsoverlast als gevolg van windmolens op een korte afstand van woningen. Tot slot geven wij onze visie op alternatieve inzet op windenergie in projecten buiten Apeldoorn / buiten de regio.

Maatschappelijk nut windenergie en milieunormering

Er liggen belangrijke doelstellingen om naar de toekomst toe in overwegende mate in duurzame energie te voorzien. Om die doelstellingen te halen zijn alle mogelijke bijdragen van essentieel belang. Dit geldt ook voor windenergie. Hoewel windenergie over de hele linie slechts een bescheiden bijdrage aan het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen kan leveren, en hoewel allerhande nadelige neveneffecten aan windmolens kleven, betekent dit niet dat inzet op windenergie dan maar moet worden "overgeslagen". Het kan echter ook niet betekenen dat te pas en te onpas overal windmolens moeten worden geplaatst.

Er zijn dus nadere afwegingen nodig uit oogpunt van onder meer veiligheidsaspecten, natuur- en landschapsbescherming en de borging van een gezond leefmilieu. Bij dit derde genoemde aspect gaat het vooral om het voorkomen van onaanvaardbare slagschaduw en geluidshinder. Daar is normering voor. Voor geluid is een huidige landelijk gestelde norm voor het *maximaal*/toegestane niveau bij een woning: de zogenaamde Lden van 47 dB (voor het gehele etmaal) en de zogenaamde Lnight van 41 dB (voor de nachtperiode). Vanwege het maatschappelijk nut van windenergie versus de beperkte ruimte voor windenergie in ons dichtbevolkte land is deze landelijke normering sinds 2011¹ buitengewoon soepel ten opzichte van de milieuregels die gelden in andere Europese landen.

Opmerkelijk bovendien is dat deze normering voor windmolenlawaai -anders dan bijvoorbeeld voor industrielawaai en wegverkeerslawaai- een *jaargemiddelde* betreft. Dat betekent dat perioden van een (te) hoge geluidsbelasting op een woning binnen de normering gecompenseerd kunnen worden door perioden met een lage geluidsbelasting. Vrij vertaald: als je een paar weken goed kunt slapen, doordat het niet veel waait en de rotorbladen stil staan, mag het volgens de normering zo uitpakken dat je vervolgens nachtenlang slaapverstoring hebt, wanneer het wél harder waait en de turbine op volle toeren draait en daarbij ruim boven de 47dB uitkomt.

Uit onderzoek van TNO is bekend dat mensen geluid van windmolens hinderlijker ervaren dan bijvoorbeeld van auto's of treinen. Wij vrezen dat windmolens die in dichtbevolkte gebieden staan gepositioneerd en overlast veroorzaken, bij vele mensen gezondheidsklachten gaan geven. De hinder is voornamelijk te verklaren door het pulserende karakter van het geluid. Een tweede oorzaak ligt in het feit dat het omgevingsgeluid gedurende de nacht afneemt. Voor windmolens geldt echter het tegenovergestelde: wind op hoogte neemt juist in de avonduren toe en daarmee ook het geluid. En dat terwijl de behoefte aan rust dan juist toeneemt. Uit onderzoek blijkt dan ook dat het in werking zijn van een windmolen op het maximale normeringsniveau zal leiden tot *ernstige geluidshinder* bij bijna 1 op de 5 omwonenden. Het feitenonderzoek citeert het rapport van het RIVM in deze onjuist: Het onderzoek van het RIVM bevestigt de klachten wegens geluidshinder, beveelt een norm van 40 dB Lden aan, en laat zien dat bij 47 dB Lden 19 % van de omwonenden ernstig gehinderd wordt. Binnenhuis is dat 9%. Het is zo dat niet alle klachten verklaard kunnen worden, maar dat komt door een gebrek aan onderzoek.

In het rapport van de raads werkgroep wordt ook melding gemaakt van technische aanpassingen om de geluidsproductie zoveel mogelijk te beperken (uilenvleugels e.d.). Deze aanpassingen komen echter nooit ten goede van de omwonenden omdat de turbines dan nog dichter bij de huizen kunnen worden geplaatst. De aanpassingen werken daarmee positief voor de exploitatie maar werken zelfs negatief v.w.b. de visuele impact: nog grotere molens kunnen nog dichter bij de omwonenden worden geplaatst en toch binnen de wettelijke normen blijven.

Een bijkomend probleem van de normering Lden / Lnight is dat de feitelijke handhaving van deze normering in de praktijk onmogelijk is. Voor handhaving wordt namelijk niet meer bij woningen gemeten of aan de norm wordt voldaan, maar berekent men achteraf hoeveel brongeluid de turbines het afgelopen jaar hebben geproduceerd aan de hand van gegevens van de exploitant en de fabrikant. De gemeente kan dus alleen achteraf narekenen of de norm werd gehaald, zonder daarbij over onafhankelijke gegevens te beschikken. Zo verklaarde de gemeente Noordoostpolder op klachten van omwonenden dat ze niet in staat is om de opgave van de fabrikant te controleren, en vond bestuursrechter aan haar zijde.

¹ Om meer plaats te maken voor windenergie zijn in 2011 de wettelijke normen voor windenergie in belangrijke mate versoepeld. Dit feit wordt niet vermeld in het rapport van de raads werkgroep.

Ter vergelijking: het feitelijke brandstofverbruik van een auto is in de praktijk altijd hoger dan het theoretische brandstofverbruik van een auto, dat de autofabrikant heeft opgegeven; belangrijk verschil in deze vergelijking is overigens wel dat het feitelijke brandstofverbruik van een auto eenvoudig is vast te stellen, maar de feitelijke geluidsbelasting van een windmolen dus niet.

De gemeente kan er dus alleen zeker van zijn dat aan de norm zal worden voldaan, of dat 47 dB Lden is of een lager gekozen norm, als zij voor turbines kiest die de norm sowieso nooit kunnen overschrijden. Het feitenonderzoek laat het aspect handhaafbaarheid van de normering buiten beschouwing.

Belangrijk hier is ook dat in het evaluatierapport over windpark Houten van de Universiteit van Utrecht als aanbeveling vermeld is dat men veel discussie en conflicten kan vermijden door op voorhand windmolens uit te sluiten waarvoor mitigerende maatregelen nodig zijn. Het feitenonderzoek laat ook dit aspect buiten beschouwing.

De landelijke normering voor het maximaal toegestane geluidsniveau op een woning laat onverlet dat gemeenten de mogelijkheid hebben om scherpere normering aan te houden.² Om ernstige geluidhinder en slaapverstoring te voorkomen, dan zou deze norm op 40 dB liggen.³ Het feitenonderzoek gaat niet in op de mogelijke beleidsruimte in geluidsnormering en welke consequenties dit –in grote lijn– heeft op de mogelijke situering van windmolens.

Milieuozoning als instrument en dringende behoefte aan inzet ervan

Het meest effectieve (ruimtelijke) instrument om lokale milieuhinder tegen te gaan, is het houden van voldoende afstand tussen een milieubelastende bestemming en een milieugevoelige bestemming. In dit geval: windmolens versus woningen.

In de ruimtelijke ordening worden daarom richtafstanden gehanteerd op basis van de VNG-uitgave "Bedrijven en milieuozoning", ook wel genoemd het "Groene Boekje". In de systematiek worden per type bedrijfsactiviteiten en per milieu-item in acht te nemen afstanden aangegeven, waarbij het maatgevende milieu-item bepalend is voor de feitelijke richtafstand. In de VNG-uitgave wordt voor windmolens met een wiekdiameter van 50 meter een afstand voorgeschreven van 300 meter. Het milieu-item geluid is daarvoor de bepalende factor.

De VNG-uitgave is in 2009 voor het laatst geactualiseerd. In feite is deze uitgave achterhaald, omdat in de loop van de jaren steeds grotere windmolens worden gerealiseerd. De VNG heeft echter besloten om in de aanloop naar de nieuwe Omgevingswet het Groene Boekje niet meer te herzien. In de tussenliggende periode heeft het ministerie van I&M een grotere richtafstand aanbevolen, namelijk een afstand van 400 meter gerelateerd aan grotere windmolens (100 meter).

Intussen worden nóg grotere windmolens toegepast en hanteert het ministerie geen richtafstand meer. Onze inschatting is dat voor windmolens met een tiphoogte van 100 meter de afstand van minimaal 400 meter realistisch kan zijn, en dat grotere afstanden nodig zijn naarmate de windmolens hoger / groter zijn. Het is in het algemeen immers zo dat naarmate windmolens hoger / groter zijn, ze een hogere geluidbelasting genereren.

Als in Apeldoorn windmolens worden geplaatst dan is de verwachting dat deze substantieel hoger zullen (moeten) zijn dan 100 meter tiphoogte.⁴ Dat heeft te maken met de windluwe ligging van Apeldoorn ten opzichte van het Veluwemassief. De hoogteverschillen in het landschap blijven in het feitenonderzoek buiten beschouwing, terwijl deze wel bijzonder relevant zijn: tussen Hoog Soeren (hoogte ca. 105 meter) en de Beekbergsebroek (hoogte ca. 10 meter) is bijna 100 meter hoogteverschil. (hoogtekaart: <https://www.krnwtr.nl/hoogtekaart-van-nederland/>)

² Activiteitenbesluit milieubeheer, art. 3.14a e.v.: mogelijkheid vaststellen normen met een lagere waarde bij maatwerkvoorschriften.

³ Zie Kennisbericht Geluid en Windturbines 2015.

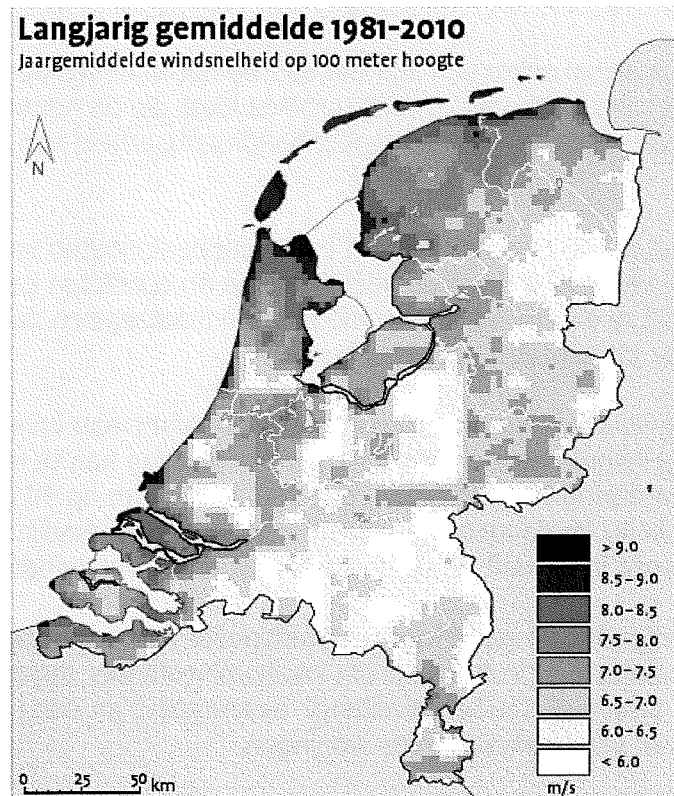
⁴ Voor een plan van 3 windmolens in de Beekbergsebroek was het uitgangspunt een tiphoogte van bijna 200 meter.

Apeldoorn ligt derhalve in een van de meest windluwe gebieden van Nederland:

Kaarten

- > Gemiddelde windsnelheid
- > Gemiddelde windsnelheid 100 m

Klimaatatlas

Uitleg

(bron:

<http://www.klimaatatlas.nl/klimaatatlas.php?wel=wind&ws=kaart&wom=Gemiddelde%20windsnelheid%20100%20m>)

Om nog een redelijk rendement te kunnen behalen is het juist in Apeldoorn nodig dat daartoe hoge / grote windmolens worden gerealiseerd. En dat brengt met zich mee dat aan een toereikende afstandszonering tussen een windmolen en een woning dan nóg grotere betekenis toe komt.

Belangrijk is ook om op te merken dat de door deA voorgestelde windmolens van 200 meter tiphoogte, veel hoger zijn dan de reeds gebouwde windmolens in de omgeving. Zo zijn de tiphoogtes van windmolens in Deventer 131 meter, langs de A15 net voor Tiel: rechts 125 en links 149 meter en bij Zutphen: 120,5 meter. Ook de molens van de windparken waaraan in het rapport gerefereerd wordt zijn veel lager: Nijmegen-Betuwe: 149 meter en Houten: 150 meter.⁵ Het bijkomend nadeel van windmolens hoger dan 149 meter is dat er obstakelverlichting verplicht is, wat ook weer een visuele impact en verstorend effect heeft.

Zonder toereikende afstandszonering en bij loutere toepassing van de landelijk maximale toegestane norm zal zeker van ernstige geluidshinder sprake zijn.

Opvallend zijn de ervaringen die zijn opgedaan bij het windmolenpark in Houten. In Houten geldt een (veel) scherpere norm dan 47 dB Lden, maar zelfs hier zijn tegenvallende ervaringen aan de

⁵ (bron: <http://www.windstats.nl/kaart.php>)

orde, een belangrijke aanwijzing dat terughoudendheid met korte afstanden tussen windmolens en woningen op zijn plaats is.

Dat sluit ook aan bij het zogenaamde "voorzorgsbeginsel". Dit houdt in dat van de overheid mag worden verlangd dat ze de belangen van een goed (leef)milieu in acht nemen en "bij twijfel niet inhalen". Te meer nu nog veel onderzoek wordt gedaan naar de gezondheidseffecten in relatie tot (geluids)hinder van windmolens is het ook vanuit het voorzorgsbeginsel gepast om niet lichtzinnig met afstandszonering om te gaan.

Bovenstaande visie omtrent milieuzonering / afstandszonering benadert het model B uit het feitenonderzoek. Uit oogpunt van leefbaarheid valt niet in te zien waarom voor de afstandszonering voor windmolens (met geluid als bepalend milieu-item) een onderscheid wordt gemaakt tussen woningen in de bebouwde kom en woningen buiten de bebouwde kom. In de bebouwde kom worden geen windmolens geplaatst, de zonering is juist van belang ter bescherming van het leefmilieu van verspreid liggende woningen (buiten de bebouwde kom). Bij de beoordeling van bijvoorbeeld industrielawaai wordt ook geen onderscheid gemaakt tussen woningen in de bebouwde kom en daarbuiten. Wel is het zo dat een lager beschermingsniveau geldt voor bedrijfswoningen en woningen op een industrieterrein ten opzichte van gewone (burger)woningen. Dat onderscheid speelt hier niet.

Om bovenstaande redenen is model A geen redelijk model. Dit geldt dus zonder meer ook voor model C.

In het rapport wordt breed aandacht besteed aan de ecologische aspecten van het Apeldoorns landschap. Echter windmolens zijn van grote afstand te ontwaren in het landschap. Daarbij maakt het niet uit of ze op een enk of in een broek staan. Evenmin maakt het daarbij uit of ze op een bedrijventerrein staan. En toch horen ze daar thuis. Op bedrijventerreinen zijn mensen alleen tijdens hun werkuren aanwezig. Dat is in de regel slechts 9 of 10 uur per dag, gedurende de dag en meestal bevinden ze zich binnen in de gebouwen. In een woongebied komen mensen om te ontspannen, te recreëren en dus ook: te slapen. Daarbij verblijven ze ook 24 uur per dag in woongebieden. Landschappelijk kunnen windmolens wellicht verantwoord ingepast worden langs grote infrastructurele lijnen, b.v. langs snel- of waterwegen, maar belangrijker is dat ze vanwege hun hinder niet kunnen worden ingepast in woongebieden. Niet binnen en niet buiten de bebouwde kom. Deze invalshoek wordt gemist in het feitenonderzoek.

Lokale afwegingen en provinciale bevoegdheid

In het feitenonderzoek wordt geduïd dat onder omstandigheden de provincie voor windmolens het bevoegd gezag is, en dat de provincie zelfs door een initiatiefnemer voor windenergie kan worden verplicht om medewerking te verlenen aan een windpark. Dit is echter niet van toepassing als er ruimtelijke bezwaren zijn. Wat ruimtelijke bezwaren zijn is niet nader gedefinieerd. Het moge duidelijk zijn dat het in de knel geraken van een aanvaardbaar leefmilieu bij woningen als gevolg van geluidshinder door windmolens aangemerkt kan worden als ruimtelijk bezwaar.

Te meer omdat de wetgever de mogelijkheid geeft voor het lokale bevoegd gezag om lokale afwegingen te maken (maatwerkvoorschriften) is de gemeente(raad) nu aan zet om de ruimtelijke randvoorwaarden te bepalen; immers het primaat van de ruimtelijke ordening ligt bij de raad.

Het is ook goed om ons te blijven realiseren dat het initiatief voor windenergie in Apeldoorn geen invulling is van de opdracht voor 6000 MW Wind op Land. Voor de verwezenlijking van de ambitie van 230,5 MW die de provincie Gelderland op zich genomen heeft, is het niet nodig om windmolens in Apeldoorn te bouwen. Bovendien heeft (de locatie Beekbergsebroek) Apeldoorn in een eerste beoordeling al een negatief advies gekregen vanwege de beperkte afstand tot woningen (bron http://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.9925.SVOVh1Wind-vst1/b_NL.IMRO.9925.SVOVh1Wind-vst1_1.pdf Zie pag.15).

Proces en gedragscode

In het rapport wordt gerefereerd aan het proces en de gedragscode in de gemeente Emmen. We juichen van harte toe om dit voorbeeld te volgen en om voor de hele gemeente Apeldoorn een gedragscode op te stellen waaraan alle te realiseren windparken voor de gemeente Apeldoorn moeten voldoen. De gemeente Emmen heeft afgesproken dat een minimumafstand van 1.100 meter in acht genomen moet worden tot aaneengesloten bebouwing en een minimumafstand van 500 meter tot verspreid liggende woningen. Volgens die normen kunnen we dus concluderen dat er in Apeldoorn geen plaats is voor windenergie. De provincie Noord-Holland heeft voor de hele provincie vanwege milieuzonering een minimumafstand van 600 meter tot bebouwing opgelegd. Ook volgens die norm is Apeldoorn dus ongeschikt voor windenergie.

Overigens biedt de NLVOW een dienst aan om gemeentes en de omwonenden te begeleiden in hun proces tot het formuleren van een geaccepteerde gedragscode. Zij hebben daarmee in tal van gemeenten ervaring opgedaan en kunnen helpen om partijen bij elkaar te brengen.

Waardedaling van de huizen

Het feitenonderzoek maakt melding van de beperkte waardedaling van huizen in een straal van 500 meter tot 2 km rondom de windmolens. Het rapport refereert daarbij aan een onderzoek van de UvA en de VU uit Amsterdam uit 2014. Dit onderzoek schiet echter ernstig tekort. Het is gebaseerd op huizenprijzen in 1985-2011, toen er veel kleinere molens stonden die minder lawaai maken. Bovendien is de gemiddelde afstand van de molens tot de beschouwde woningen 1500 meter, woningen binnen 500 meter bleven buiten het onderzoek. Tenslotte geldt nu een veel soepeler geluidsnorm dan voor de woningen in het onderzoek, wat een extra waardedrukkend effect heeft.

Het feit dat er onvoldoende gegevens bekend zijn van waardedaling van huizen binnen een straal van 500 meter voedt ons angstig vermoeden dat die huizen onverkoopbaar worden. Het feit dat er al diverse gerechtelijke uitspraken zijn, die overigens door de Wing woordvoerder tijdens de publieksbijeenkomst op 28 juni bevestigd werden, waarin de verlaging van de WOZ waarde door de rechter is vastgesteld op tientallen procenten (in een enkel geval zelfs tot meer dan 50%), laat het rapport onvermeld.

Opgeteld bij het feit dat planschadevergoeding de waardedaling niet compenseert (alleen de theoretische planologische verslechtering minus een eigen risico van 2 tot zelfs 5%) en de WOZ-waardedaling ook geen schadevergoeding inhoudt, moeten wij concluderen dat het rapport dit probleem bagatelliseert.

Een waardedaling van de huizen tussen de 500 meter en 2 km met gemiddeld 2% lijkt marginaal, maar in het geval van de Beekbergsebroek betreft het hier duizenden huizen door de nabije ligging van de Maten. Als we alleen al de 680 huizen die (referentie pondera rapport) last zullen krijgen van slagschaduw, tellen, met een gemiddelde marktwaarde van 200.000 €, dan is de kapitaalvernietiging ruim 2,7 miljoen, derhalve een niet te verwaarlozen bedrag, die voor rekening komt van de eigenaren van die 680 huizen. Voor ieder huis zal ooit, vroeger of later, een keer iemand die waarde moeten 'afboeken'.

Alternatieve inzet op windenergie

Het is uit oogpunt van de duurzaamheidsdoelstellingen van belang dat we in Nederland inzetten op duurzame energiebronnen, windenergie is daar een van. Iedere gemeente in Nederland draagt hierin ook een eigen verantwoordelijkheid. Zo ook gemeente Apeldoorn. Dat is een goede zaak. En het is ook logisch om als gemeente primair te richten op de binnengemeentelijke mogelijkheden voor energieneutraliteit. We moeten ons echter ook blijven realiseren dat het gaat om de

energiedoelstellingen op macroniveau, en dat de verwezenlijking van die doelstellingen niet hangt aan gemeentegrenzen.

Bovendien lijkt de ambitie om iedere gemeente zelfvoorzienend te laten zijn paradoxaal: Een gemeente met veel inwoners heeft meestal ook een grote bevolkingsdichtheid: dat betekent veel energievraag en weinig plaats om die op te wekken.

Binnen de grenzen van de gemeente Apeldoorn zijn de mogelijkheden voor windenergie uiterst beperkt. Vanuit dat perspectief is het niet alleen op zijn plaats om de inzet op alternatieve duurzame energiebronnen binnen de gemeentegrenzen te optimaliseren, maar is het ook zinvol om te oriënteren op het aangaan van duurzaamheidsinvesteringen in windenergie in gebieden waar relatief hogere rendementen te behalen zijn en waar zich knelpunten in afstandszonering van windmolens niet voordoen.

We vertrouwen erop u voldoende te hebben geïnformeerd en we wensen u alle wijsheid toe om een weloverwogen en duurzaam besluit te nemen voor de komende generaties bewoners van Apeldoorn, zonder de belangen van de huidige generatie te veronachtzamen.

Met vriendelijke groet,

Fam. van der Plank-Zuijdham
Veldweg 1
7381 AS Klarenbeek

Fam. Veldhuis-Lebbink
Kuipersmaat 21
7381 AV Klarenbeek

(mede) namens

Actiecomité 'BBB – Windmolens NEE!'